

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ТЕХНІЧНОМУ ЗВО

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У цій роботі порушується проблема мотивації студентів до вивчення гуманітарних дисциплін у технічному закладі вищої освіти. Розглядається сутність поняття мотивації та основні фактори, що її зумовлюють. Наголошується на важливості гуманітарних знань під час становлення фахівців технічного напрямку освіти.

Ключові слова: мотивація, студент, заклад вищої освіти, гуманітарні знання, навчання, компетенції.

Abstract

This work raises the problem of motivation of students to study humanities in a technical institution of higher education. The essence of the concept of motivation and the main factors that determine it are considered. The importance of humanitarian knowledge in the formation of specialists in the technical field of education is noted.

Keywords: motivation, student, institution of higher education, humanitarian knowledges, training, competences.

«Учіться, брати мої! Думайте, читайте...» [1], – так багато років тому заповідав своїм нащадкам Тарас Григорович Шевченко. Але сьогодні у сфері сучасної вищої освіти в Україні ми спостерігаємо жахаючу і вельми невтішну тенденцію. Студенти нинішніх закладів вищої освіти (ЗВО) не виявляють належного прагнення до навчання. Особливо гостро ця проблема стосується так званих непрофільних дисциплін. Ось і навчальні аудиторії гуманітарних наук у технічних ЗВО значно частіше застаються порожніми та вже майже залишилися без уваги з боку своїх потенційних відвідувачів – майбутніх інженерів, конструкторів, розробників. А таке ставлення до гуманітарного блоку предметів з ряду багатьох причин є неприпустимим та несправедливим. Адже, відповідно до вимог теперішнього часу, кожна людина повинна бути розвинена всесторонньо, тобто бути багатогранною особистістю. Зараз байдужість та зневажливе ставлення студентів до вивчення гуманітарних дисциплін у технічних ЗВО вже породили низку проблем, які потребують нагального вирішення. Але основною проблемою є дефіцит кваліфікованих інженерних кадрів, який особливо болюче відчувають новостворені компанії, підприємства та весь український ринок праці загалом. Слід зазначити те, що сьогодні роботодавцям вже недостатньо, щоб інженер володів суто технічними знаннями та навичками [2].

На Всесвітньому економічному форумі у Давосі в 2016 році, чи не найбільше уваги було приділено питанням освіти, тому яких працівників вона готує, чи відповідає сучасна освіта тим вимогам, які висуває Четверта технологічна революція.

На Форумі була представлена порівняльна таблиця навичок, які були актуальними для успішного професійного зростання в 2015 р. і які будуть найбільш затребуваними в 2020 р. [3].

Таблиця 1 – Порівняння актуальних навичок для успішної кар'єри

2015 рік	2020 рік
1. Комплексне розв'язання проблем	1. Комплексне розв'язання проблем
2. Координація дій з іншими	2. Критичне мислення
3. Управління людьми	3. Креативність
4. Критичне мислення	4. Управління людьми
5. Взаємодія, ведення перемовин	5. Координація дій з іншими
6. Контроль якості	6. Емоційний інтелект
7. Сервіс-орієнтування	7. Складання суджень і ухвалення рішень
8. Складання суджень і ухвалення рішень	8. Сервіс-орієнтування
9. Активне слухання	9. Взаємодія, ведення перемовин
10. Креативність	10. Когнітивна гнучкість

Тож ми бачимо, що й випускник технічного університету повинен мати певний багаж загально-гуманітарних компетенцій, серед яких вміння ставити перед собою мету, представляти результати проведеної роботи, прогнозувати можливі події, орієнтуватися в інформаційному просторі, навички проведення переговорів із різноплановими людьми та здібності до організації роботи таким чином, щоб вона проводилась максимально продуктивно і головне – ефективно. Тобто ми бачимо, що практична потреба в гуманітарних знаннях дійсно існує. То куди ж поділася ота мотивація студентів технічних освітніх закладів до опанування філософії, педагогіки, психології, культурології, логіки, комунікології, історії, соціології тощо? Спробуємо знайти відповідь на поставлене нами запитання.

Проблема мотивації певної навчальної діяльності є традиційною для педагогіки, психології, етики та філософії. Вивчення її ролі, змісту, видів мотивів, їх розвитку і цілеспрямованого формування займалися у різні роки Д. Б. Ельконін, В. В. Давидов, Л. І. Божович, О. М. Леонтьєв, К. Ц. Левін, А. К. Маркова, М. В. Матюхіна, К. Роджерс, В. Г. Асєєв, Є. П. Ільїн, Б. І. Холод, А. М. Колот, А. С. Афонін, А. Сміт, К. Маркс, А. Маслоу, Ф. Тейлор, Ф. Херцберг, Л. М. Фрідман та чимало інших учених. Питання мотивації студентів ЗВО, на нашу думку, розкривались ученими недостатньо повно.

Мотивація – це внутрішня енергія, яка включає в себе активність людини в житті та на роботі. Вона ґрунтується на деяких мотивах, під якими маються на увазі конкретні спонукання, стимули, які змушують особистість діяти та здійснювати вчинки. Або, з іншої точки зору, якщо говорити про освітню діяльність студентів, мотивація – це загальна назва для процесів, методів, засобів спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту навчального матеріалу [4, 5]. В якості мотивів можуть виступати у зв'язці емоції та прагнення, інтереси та потреби, ідеали та установки. Тому мотиви являють собою складні динамічні системи, в яких здійснюються вибір і прийняття рішень, аналіз та оцінка зробленого вибору [6]. Мотивація для більшості студентів є найбільш ефективним способом поліпшити процес їх навчання. Адже саме мотиви є рушійними силами навчального процесу та засвоєння необхідного нового матеріалу. Мотивація до навчання достатньо непростий і неоднозначний процес зміни ставлення особистості як до окремого предмету вивчення, так і до всього навчального процесу. Мотивація є головною рушійною силою в поведінці і діяльності людини, в тому числі, і в процесі формування майбутнього професіонала. Тому особливо важливим постає питання про стимули і мотиви саме навчально-професійної діяльності студентів [7].

Мотиви, властиві студентам, є особистісно-утворюючими та відіграють важливу роль в системі суспільних відносин [8]. Мотиви є важливим компонентом кожної особистості, а за рівнем їх сформованості можна робити певні висновки і про сформованість цієї особистості. Для того, щоб навчальна діяльність протікала успішно, студенту необхідно самостійно планувати власну діяльність, здійснювати постійну роботу над собою, а головною у цьому питанні є саме мотивація особистості.

Мотивація до тієї чи іншої діяльності, зокрема навчальної, зумовлюється, на наш погляд, двома групами факторів. Перша група, це так звані зовнішні фактори, вони можуть бути як заохочувального характеру (отримання стипендії та інших винагород), так і карального (догани, позбавлення якихось преференцій тощо). Внутрішні фактори – це ті цінності, які визначають шкалу пріоритетів людини, те, заради чого вона живе, що для неї є найважливішим. Внутрішні фактори по своїй силі впливу, як правило, є більш значущими порівняно із зовнішніми.

Коли ми намагаємося з'ясувати, чому переважна більшість сьогоднішніх студентів технічних спеціальностей мають слабку мотивацію до вивчення гуманітарних дисциплін, то неминуче треба звертатись до їх світогляду, їх гуманістично-фундаментальних цінностей.

Представники постмодерної філософії свого часу заявили про поширення двох типів сучасних молодих працівників: яппі – молодий професіонал, який прагне кар'єрного зростання за будь-яку ціну, нехтуючи іншими людьми, та зомбі – людина, яка прагне передусім вдовольнити бажання отримувати насолоду, і це насолода через найпростіші способи її досягнення, тут не потребується якась спеціальна підготовка.

Наш світ пропонує чимало різноманітних способів отримання задоволень, як суто пов'язаних з тілесною природою людини, так і від нових вражень, які забезпечують різноманітні гаджети, соціальні мережі, різноманітні комп'ютерні ігри. Легка доступність подібних задоволень полонить людину, призвичаює її до нескладного життя, до того, що можна зайвий раз не напружуватись. Це один з істотних факторів загального зниження рівня мотивації в навчанні теперішнього українського суспільства, який впливає на якість освоєння як спеціальних, так і гуманітарних дисциплін студентами технічних університетів.

Тому, щоб проаналізувати рівень мотивації до засвоєння гуманітарних знань у студентів, під час

заняття «Педагогіка, психологія та методика викладання вищої школи» було запропоновано ситуацію: «Уявіть, що відбувся апокаліпсис – зникла електроенергія, і через деякий проміжок часу, вийшли із ладу (розрядилися) усі гаджети та зупинилися усі технологічні засоби. Але серед усього безладу було сформовано колонію, куди допускали людей, які могли принести користь для відновлення цивілізації та всіх її благ і традицій, гуманістичних цінностей. Ваш вихід із даної ситуації». Участь в обговоренні приймало 65 респондентів – 76 % відповіли, що таке життя не потрібне і запропонувати вони нічого не можуть, крім повсякденних побутових робіт (приготувати їжу, прибрати і т. ін.), що не є прийнятним для перебування у такій колонії. Цей результат дає змогу зробити висновок, що студенти не ідентифікують себе із професією, не бачать користі та практичного застосування від отриманих спеціалізованих та гуманітарних знань, не бажають шукати креативного вирішення ситуації за допомогою цих знань; 12 % учасників обговорення вважають, що здатні за допомогою фахових знань допомогти у відродженні цивілізації, опираючись на гуманітарні знання, при цьому пропонували різноманітні варіанти їх застосування, що свідчить про зацікавленість студентів в отриманні не лише технічної, а й гуманітарної основи; 8 % – створять власну колонію із власними законами, збереженням традицій та духовних цінностей, тобто базувалися на гуманітарних знаннях; 4 % опитаних – не змогли або не бажали дати відповідь. Можемо проаналізувати, що у доволі високого відсотку студентів відсутня мотивація до засвоєння гуманітарних знань, і вони не вважають їх важливими для свого існування та майбутньої професійної діяльності.

Нехтування ж гуманітарними дисциплінами, на наш погляд, з боку студентів технічних спеціальностей визначається передусім тими життєвими цілями, які вони перед собою ставлять, і їхнім розумінням щодо шляхів досягнення бажаної мети. Аналізуючи численні студентські есе (це було спеціальне завдання для тих, хто регулярно пропускав заняття з відповідних дисциплін) на теми «Чому мені не потрібна «Філософія науки і техніки», «Чому мені не потрібна «Філософія», з ними можна ознайомитись [9], нами було зроблено висновок, що переважна більшість авторів цих есе вважають, що для успішної професійної кар'єри їм буде достатньо вузькоспеціалізованих знань відповідного фаху. Таке уявлення, в першу чергу, і призводить до відсутності належної мотивації у вивченні гуманітарних дисциплін.

Важливу роль у формуванні мотивації до вивчення гуманітарних дисциплін відіграють викладачі. Потрібно зауважити, що існує категорія студентів, які не є професійно спрямовані та не розглядають отримання фаху як мотивацію, що спричиняє небажання вивчення спеціалізованих дисциплін та відсутність зацікавлення гуманітарними дисциплінами. Також існує ще одна категорія, яка вбачає навчання у технічному ЗВО лише за допомогою фахових знань, при цьому гуманітарні знання розглядають як марну витрату власного часу. У такому випадку, завдання викладача полягає у зацікавленні студентів гуманітарними знаннями, позитивному ставленні до студентів та пошуку інноваційних методів проведення занять, пошуку позбавлення студентів стереотипу, що опанування технічних спеціальностей не потребує гуманітарної основи.

Наведена вище таблиця дає нам змогу зробити висновок, що найбільш затребувані навички у фахівців на ринку праці, передусім, формують гуманітарні дисципліни.

Позитивна зміна в ставленні до опанування гуманітарних дисциплін студентами технічних ЗВО може бути досягнута через засвоєння та розуміння здобувачами вищої освіти, яких же саме навчочок, окрім вузькоспеціалізованих, очікує від них працедавець.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шевченко Т. Г. Малий Кобзарь для дітей: з малюнками / Т. Г. Шевченко – Київ: Український учитель, 1911. – 64 с.
2. Нізовцев А. В. Розробка моделі професійної компетентності інженера / А. В. Нізовцев // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 8. – С. 243–255.
3. 10 ключових навичок до 2020-го [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://www.eduget.com/news/10_klyuchovix_navichok_do_2020-go-907 (дата звернення 10.03.19). – Назва з екрана.
4. Крылова М. Н. Способы мотивации учебной деятельности студентов вуза / М. Н. Крылова // Перспективы науки и образования. – 2013. – № 3. – С. 86–95.
5. Подласый И. П. Педагогика : 100 вопросов – 100 ответов : учеб. Пособие для студентов вузов / И. П. Подласый. – М. : Издательство ВЛАДОС-ПРЕСС, 2006. – 365 с.

6. Балашов А. П. Основы менеджмента : учебное пособие / А. П. Балашов. – 2-е издание, перераб. и доп. – М. : Вузовский учебник: НИЦ ИНФРА-М, 2014. – 288 с.

7. Стародубцева В. К. Мотивация студентов к обучению [Электронный ресурс] / В. К. Стародубцева // Современные проблемы науки и образования : электронный научный журнал. – 2014. – № 6. – Режим доступа: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=15617> (дата звернення 08.03.19). – Назва з екрана.

8. Рахматуллина Р. И. Учебная мотивация студентов: диагностика и рекомендации по повышению её уровня / Р. И. Рахматуллина, А. С. Чигашова, А. Х. Юмакулова // Современные тенденции развития системы образования : сборник статей (Чебоксары, 8 февраля 2019 г.) – Чебоксары: ИД «Среда», 2019. – С. 135–139.

9. Філософія науки і техніки (для магістрантів ВНТУ) [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/587823851555432> (дата звернення 11.03.19). – Назва з екрана.

Крекотень Євген Геннадійович – студент групи БМА–18 мі, факультет інфокомунікацій, радіоелектроніки та наносистем, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: ra14b.krekoten@gmail.com.

Гречановська Олена Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: stellamondo05@gmail.com.

Теклюк Анатолій Іванович – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, директор Головного центру виховної роботи ВНТУ, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: gcvr216@gmail.com.

Krekoten Evgeniy G. – Student of BMA–18 mi group, Faculty of Infocommunications, Electronics and Nanosystems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ra14b.krekoten@gmail.com.

Grychanovska Olena V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: stellamondo05@gmail.com.

Tekliuk Anatolii I. – Candidate of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Humanities, Director of the Main Center of Educational Work of VNTU, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: gcvr216@gmail.com.